

Asia: VN/5386/2020

Lausuntopyyntö ehdotuksesta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiseksi tavoitteiksi

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiset tavoitteet

Ovatko strategiset tavoitteet kokonaisuutena realistisia ja ovatko ne vaikuttavia?

-

Teema 1: Ohjaus, koordinaatio ja yhteistyö

Ovatko teeman 1 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Valtiokonttori pitää tärkeänä, että tiedon hyödyntämistä ja avaamista ohjataan ja koordinoidaan valtakunnallisesti. Vastuutahon nimeäminen (tiedonhallintalautakunta) ja sen tehtävien määrittely sekä riittävän mandaatin on tärkeää tehtävässä onnistumisen kannalta. Erityisen tärkeä on ehdotettu tavoite, että kaikki julkisin varoin tuotetut julkisen hallinnon tietoaineistot veloitetaan avattavaksi säädöksiin, mikäli sille ei ole perustelua estettä. Tämän veloitteen tulisi koskea yhtäläisesti kaikki julkisen hallinnon toimijoita. Toimintaan on tarpeen myös osoittaa riittävät operatiiviset resurssit. Tiedon hyödyntäminen ja avaaminen on keskeinen osa tietojohdamisen edistämistä ja kehittämistä. Valtiokonttori ehdottaa pohdittavaksi julkisen hallinnon tietojohdamisen kehittämisen koordinoititehtävän osoittamista tiedonhallintalautakunnalle tai muulle sopivalle taholle.

Tiedon hyödyntämisessä ja avaamisessa tulee tunnistaa tarpeet tiedon avaamiseen julkiseen käyttöön sekä hallinnon sisäiseen käyttöön. Julkisen saatavuuden ohella tiedon liikkuvuutta hallinnon sisällä tulisi edistää. Valtiokonttori kannattaa tiedon hyödyntämistä ja avaamista ohjaavien säädösten, periaatteiden ja linjausta yhdenmukaistamista ja ehdottaa niiden ajanmukaistamista. Säättämisen tulisi kohdentua tiedon esitystavan (painettu dokumentti) sijaan tiedon sisältöön, sisällön määreisiin sekä erityisesti tiedon sisällön eri käyttötarkoitusten mahdollistamiseen.

Valtiokonttori pitää tärkeänä, että tiedon hyödyntämisessä ja avaamisessa tehdään laajapohjaista yhteistä ja toimitaan aktiivisesti erityisesti EU:n datastrategian kehittämisessä.

Teema 2: Strategia ja toiminta

Ovatko teeman 2 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Valtiokonttori pitää tärkeänä asiakkaiden tarpeiden ja asiakaslähtöisyyden parantamisen asettamista tiedon hyödyntämisen ja avaamisen lähtökohdaksi. Julkisen hallinnon ohjelmointirajapinta (API) linjaukset ovat osa tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanketta. Valtiokonttori ehdottaa pohdittavaksi, onko tiedon avaaminen an sich oikea painopistevalinta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen edistämiseksi? Tulisiko sen sijaan keskittyä julkisen hallinnon toiminnan järjestämiseen tiedonhallintaan perustuen siten, että lopputuloksena toiminnassa syntyvä tieto olisi käytettävissä julkista, ei-julkista ja organisaatioiden sisäistä rajapinnoista. Ohjaaminen ja velvoittaminen yksipuolisesti vain tiedon avaamiseen voi johtaa yhteen toimimattomaan tietoon vähentäen sen käyttöarvoa ja tiedon tuotantoon saattaa jäädä jopa manuaalisia vaiheita ja toiminnan kustannustehokkuus voi jäädä heikoksi.

Valtiokonttori näkee tiedon hyödyntämisen ja avaamisen haasteet sekä teknologisina että kulttuurisina. Tiedon hyödyntämisen kulttuuri ei synny itsestään julkisen hallinnon organisaatioissa, on tärkeää edistää aktiivisesti sekä tietopohjaista päätöksentekoa että avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Teknologiassa ja toiminnan organisoimisessa edessä iso paradigman muutos toimintopohjaisesta tietopohjaiseen toimintamalliin. Tieto pitäisi saada virtaamaan vapaasti, painopiste organisaatiokohtaisten tietovarantojen kontrolloinnista tulisi siirtyä tiedon hyödyntämisen kontrollointiin. Tietohallintoon ja tiedon hallintaan liittyvä tieto tulisi olla yhdenmukaisesti järjestetty. Julkisen hallinnon toiminnan oheistuotteena syntyy myös paljon prosesseihin ja niiden toimivuuteen ja tehokkuuteen liittyvää tietoa, minkä hyödyntämistä tulisi edistää systemaattisesti.

Teknisen huomiona Valtiokonttori ehdottaa kohdan ”2.4. Tiedon avaaminen, tietoperusteinen päätöksenteko ja johtaminen ovat osa normaalia toimintaa, prosesseja ja toimintakulttuuria” asettamista päätavoitteeksi, minkä alakohtana voisi olla kohta ”2.3. Tiedon hyödyntäminen ja avaaminen on osa organisaatioiden tavoitteita ja strategiaa”.

Teema 3: Tiedon hallinta

Ovatko teeman 3 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Valtiokonttori katsoo, että tärkeä työkalu tiedon hyödyntämisessä ja avaamisessa olisi julkisen hallinnon datakatalogi sekä viranomaiskäyttöön saatavista tiedoista että julkisesti saatavista tiedoista. Julkisen hallinnon yhteisten tietovarantojen kokonaisuuden hyödyntämisen ja avaamisen koordinointiin eri viranomaisten kesken tulisi määritellä lainsäädännössä nimetty yksi vastuutaho.

Tavoitteessa 3.7. todetaan että hyödynnettävät tiedot ovat yhteentoimivia ja laadukkaita kansallisten laatukriteereiden mukaisesti, mikä ei Valtiokonttorin näkemyksen mukaan tule toteutumaan pelkillä laatukriteereillä tai yhteentoimivuusohjeistuksella. Valtiokonttori ehdottaa pohdittavaksi aktiivisen ja vastuutetun julkisen hallinnon ”information/data governance”-toiminnon perustamista.

Teknisen huomiona Valtiokonttori ehdottaa kohdan ” 3.2. Keskeiset kansalliset tietovarannot on tunnustettu ja niiden tieto keskitetysti hyödynnettävissä” asettamista päätavoitteeksi, minkä alakohtana voisi olla kohta ” 3.1. Tietoympäristöt tunnetaan ja tietovarannot ovat helposti löydettävissä ja selkeästi kuvattu”.

Teema 4: Mahdollistajat

Ovatko teeman 4 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Valtiokonttori ehdottaa, että tiedon hyödyntämisen ja avaamisen edistämiseksi arvioitaisiin laajasti, miltä osin tavoitteiden saavuttamista edistämisen toimet kannattaisi toteuttaa ja rahoittaa keskitetysti, skaalautuina etujen mahdollistamiseksi ja osaoptimoinnin vähentämiseksi.

Tiedon hyödyntämisen merkittävä elementti on tiedon laatu. Osa tiedon laatua puolestaan on tiedon kattavuus. Mikäli tavoitellaan kattavia tietoja tai yhdenmukaisia käytäntöjä, informaatio-ohjauksella ei usein saavuteta parhaita tuloksia. Valtiokonttori katsoo toiseksi merkitykselliseksi arvioinnin kohteeksi ehdotettujen linjausten ja toimenpiteidenvelvoittavuuden arvioinnin, eli missä määrin tulisi ohjeistamisen sijaan velvoittaa lailla, asetuksella tai määräyksellä? Keinovalikoimaan voisi kuulua myös julkisen hallinnon toimintaan ja kehittämiseen osoitetun rahoituksen yhdenmukaiset kriteerit esimerkiksi yhteentoimivuuden ja ohjelmointirajapintojen toteutuksen osalta.

Velvoittavuuden ohella tarvitaan toki myös kattavaa ohjeistamista ja tukea julkisen hallinnon tiedon hyödyntämiseen ja avaamiseen. Valtiokonttori ehdottaa tavoitteisiin lisättäväksi tiedonlukutaidon (data literacy) edistämisen, mikä osaltaan edistää myös varautumista disinformaation torjuntaan.

Lisäksi Valtiokonttori ehdottaa tavoitekirjauksen ”Digi- ja väestötietoviraston yhteentoimivuusalustaa hyödynnetään yhteentoimivuuden parantamiseen.” muuttamista muotoon ”Digi- ja väestötietoviraston yhteentoimivuusalusta vastaa asiakkaiden tarpeita.”

Skog Lasse
Valtiokonttori

Ahonen Olli
Valtiokonttori - Talous, tieto ja työelämä (T3) -toimiala / Tietojohdamisen palvelut -yksikkö

